

A mesterséges intelligencia geopolitikája

Abishur Prakash: *Go.AI: A mesterséges intelligencia geopolitikája*. Budapest: Pallas Athéné Könyvkiadó, 2020. 204 o.

https://doi.org/10.47707/Kulugyi_Szemle.2023.2.9

Abishur Prakash *Go.AI: A mesterséges intelligencia geopolitikája* című könyve 2020-ban jelent meg Magyarországon, a Pallas Athéné Könyvkiadó Kft. gondozásában. A szerző kanadai üzletember, író, jövőkutató, neves geopolitikai szakértő, tanácsadó, a technológiai fejlődés és a geopolitika kapcsolatainak egyik elismert kutatója. Az elmúlt években több könyve jelent meg a geopolitika jövőjével kapcsolatban.

Az ismertető kötet központi témája a mesterséges intelligencia (MI; *Artificial Intelligence*, AI), amely eszköz teljesen átírja a geopolitikáról való hagyományos gondolkodást, és globális hatalmi átrendeződést vetít előre. A szerző 12 fejezeten át mutatja be és értékeli az AI veszélyeit, s az általa jelentett új kockázatokra, globális feszültségekre és konfliktusokra hívja fel a figyelmet – pozitív történésekre nem nagyon világít rá. Véleménye szerint a geopolitikát a technológia és a tudás fogja vezérelni, az AI alkalmazása lesz a kitörési pont, tulajdonképpen egy versenyfutás (*scrambling*) az idővel. *A technológiai változások átalakítják a geopolitikai játszmákat, és diktálják az ütemet, s a korábban szövetséges országok egymás riválisává, ellenségévé válhatnak.* Automatizálás, robotika, technológiai fejlődés, államok és cégek közötti *brain drain*, nemzetállamok és *big tech* vállalatok közötti ellentét fogja jellemezni világunkat a közeljövőben.

A technológia megerősítésével a nemzeti szuverenitás, a saját államterület fölötti rendelkezés képessége is megerősödik az adott kormány kezében, de csak akkor, ha saját AI-t használ, és nem külföldről veszi. Az AI fejlesztése nem függ sem a földrajzi helyzettől, sem a politikai rendszerektől vagy a gazdaság méretétől: bármely ország használhatja majd – ha kifejleszti vagy megveszi. Ez egy új módszert biztosít a feltörekvő hatalmaknak a felemelkedésre, a társadalmuk irányítására, a gazdaság fejlesztésére és a függetlenség fenntartására. Ugyanakkor az AI alkalmazása határokon átnyúló tevékenység, így új módon kapcsolja össze az országokat, kontinenseket, s ezzel ugyanolyan fontos lesz, mint az internet. Az internet ösztönözte a globalizációt, az AI viszont kettős szerepet játszhat: kiterjesztheti még jobban a globalizációt, vagy pedig „fordított globalizációt” eredményezhet. Ez utóbbi azt jelenti, hogy bizonyos társadalmak elszigetelődhetnek, bezárkózhatnak. Ahhoz, hogy egy ország vezetővé váljon e területen, nem elég csupán fejleszteni az AI-t, hanem a hagyományostól eltérően is kell gondolkodni róla. Egyik ország sem rendelkezik a mesterséges intelligencia feletti tulajdonjoggal, s ez növelheti annak bomlasztó jellegét. A globalizáció örvényében a nemzetek egyre inkább választak elé kerülnek, a kormányok és a

nemzetközi kapcsolatok is teljesen új értelmezést nyernek. A téma nagyon „tren-di”, különösen érdekessé pedig az teszi, hogy a szerző nem csupán előrevetíti az általa elképzelt, valószínűnek tartott AI-alapú jövőt, de kvázi messiási szerepet is vállal ezzel. A könyv borítója ennek megfelelően enyhén sci-fis hatást kelt.

Abishur Prakash egyértelműen fogalmaz, így a társadalmi-politikai összefüggések bárki számára érthetőek, akit érdekel a világ és a saját jövőjének alakulása. A szerző jól strukturálta a tizenkét fejezetre bontott könyvet. A mindennapi élet ugyanennyi fontos témájára fókuszál: azok jövőjét próbálja vizionálni, s mutat be jövődöbéli fiktív példákat. Egy-egy szakterületen belül disztópiaként írja le az AI alkalmazását. A kiemelt problémák a következő területeket fedik le:

1. *Az AI és a kémkedés.* Az emberek az AI-asszisztensek révén kerülnek kapcsolatba a mesterséges intelligenciával. Nekik azonban – a származási helyüktől függően – hátsó szándékuk is lehet, így egyes államok arra használják fel őket, hogy egy másik országba beférkőzhessenek, és ott megvessek a lábukat. Ez az állampolgárok manipulálásának és befolyásolásának egy egészen új szintje, dimenzióját jósolja. egyfajta új típusú „technológiai gyarmatosításnak” is nevezhetünk.
2. *Az AI és az etika.* Ahhoz, hogy az AI egy bizonyos módon viselkedjen, arra jellemző etikai tartalommal kell megtölteni. Az etika viszont országonként eltérő, így a mesterséges intelligencia is – a telepített etikai tartalomtól függően – eltérően viselkedhet. Az AI-etika az országok, kormányok közötti feszültségek új forrásává válhat, mivel a gép olyan döntéseket hozhat, amelyek más nemzeteknek és társadalmaknak nem tetszenek. Ez ismét a kultúrák, civilizációk Samuel Huntington által leírt összecsapásához vezethet.
3. *Az AI és a térképészet.* Egy ország feltérképezhető annak határain kívülről is. Az AI drónokat működtet, műholdképeket vizsgál, és azokból következtetéseket von le valamely ország vagy régió kapcsán. Olyan összefüggéseket is észrevehet, amelyek addig nem keltették fel az elemzők figyelmét. Így – jó esetben – hatékonyan észlelik és kezelik a nemzetbiztonsági kockázatokat. Ugyanakkor épp így vissza is lehet élni velük, ami különösen a terroristáknak, a bűnszervezeteknek, és a migrációs hálózatoknak kedvezhet. A mesterséges intelligencia által készített térképek használata megváltoztathatja az egyes országok és vállalkozások működését a külföldi piacokon – akár a helyi kormányok ellenében is. Az AI-alapú térképek következtében egyes országok már nem tudják majd befolyásolni a hírnevüket, hiszen teljesen transzparensnek lesznek. De a technika átírhatja a hadászat és a harcászat relációit, valamint a nemzetközi kapcsolatokat is.
4. *Az AI és a bűnözés.* A mesterséges intelligenciát használók egy része szervezett bűnözőknek minősül, és az eszköz kimondottan kedvezni fog nekik, mert forradalmasíthatja a bűnözést. Egy idő után a bűnözői hálózatok

annak segítségével nemcsak bővíhetnek, hanem akár teljes bűncselekmények végrehajtását is rábízhatják, már az elkövető és az áldozat kiválasztásától kezdve. Profilozást is végezhet, amely során olyan embereket keres, akik hajlandóak bűnök elkövetésére is. A gép lesz tehát még az is, aki megfigyel, rangsorol, majd kiválaszt. (Hol marad a személyi szabadság, s mi lesz a személyi jogokkal?) De több embert is összekapcsolhat egy-egy bűntény elkövetésére, és felhasználható a kiberbűnözés során is. E téren elsőbbséget élveznek majd azok az országok, ahol nem lesz szükség az emberi munkaerőre, és nő a munkanélküliség. Mindez kihívások elé állítja a kormányokat. Az AI által elkövetett bűncselekmények át fogják lépni az államhatárokat, ami adott esetben országok közötti feszültségeket is kiválthat. Az emberek félni fognak, a bűnüldözés hiányosságait a kormányokon akarják számon kérni, akár ellenük is fordulhatnak, ami polgárháborúhoz vezethet. Az is kijelenthető, hogy az AI révén a helyi politika globálissá, a globális pedig helyivé válhat.

5. *Az AI és a verseny.* Kérdéses az is, hogy a vállalatok közti jövőbeni verseny során hogyan viselkednek majd ezek az eszközök. Tisztességesebb lesz-e a verseny attól, hogy nem emberek vesznek részt benne, vagy a tőlük való tanulás révén azok is alkalmaznak majd tisztességtelen eszközöket? Hol lesz a határ? Mi az, amit egy AI már nem fog megtenni? Ez függ a – már említett – beléprogramozott etikától.¹ Új típusú verseny alakulhat ki a nemzetek között is, és új geopolitikai megosztottságok alakulhatnak ki. Számptalan nyitott kérdéssel nézünk szembe. Kik hozzák a szabályokat? Kik programoznak? Mi alapján? Milyen lesz a verseny, ha az AI átveszi az irányítást?
6. *Az AI és a munkavállalók.* A mesterséges intelligencia mind több feladatot és munkát képes ellátni, s egyre gyorsul az automatizálás és a robotizálás. Az AI-rendszerek a nemzetek új munkaerejévé válhatnak, hiszen offline is dolgozhatnak – ez jelentős munkanélküliségekhez vezethet, így az emberek számottevő része kiszolgáltatottá és még szegényebbé válhat. Miből élnek meg a munkájukat elvesztő rétegek? Ez új kockázatot jelent az országok számára. A másik rizikó abban rejlik, hogy a virtuális munkaerő bármikor eltűnhet vagy manipulálhatóvá válhat. Egy gombnyomással bárki leállíthatja az AI-dolgozókat, s akkor megáll a termelés. És akkor még nem is beszéltünk a hekkerek támadásáról. A gazdaságokat tehát veszélybe sodorhatja, ha egy vállalat vagy ország jelentős mértékben vonzza az AI-munkaerőt.
7. *Az AI és az előítéletek.* Az emberek félnak az előítéletektől. Az AI-nak viszont szintén lehetnek előítéletei – ez csak attól függ, hogy mit programoztak bele, vagy milyen adatokból tanul. Még faji, nemi, vallási, sőt politikai előítéletekkel is rendelkezhetnek, ami újabb feszültségeket generálhat országok és azok kormányai között. Azokat pedig még növeli, hogy általában

AI-t kívánnak alkalmazni a nemzetbiztonság terén is. Az eszköz a már bemutatott profilozás után minősíteni kezdheti az embereket: honnan származnak, milyen vallásúak, milyen a bőrszínük stb. Az országoknak meg kell állapodniuk a szabályokban, egyébként elszabadul a pokol, mert az AI minden felett átveszi az irányítást. Még azt is az dönti el, hogy ki léphet be egy országba, és ki nem. AI-rendszerek irányítják majd a kereskedelmet, a határbiztonságot és a bevándorlást. Az AI előítéletessége azonban nemcsak országspecifikus kockázat, hanem regionális, sőt globális is.

8. *Az AI és a rendőrség.* A rendőrség soha nem volt a geopolitika változója, de az AI miatt az lesz. A prediktív rendőrségek – mint amilyen a *Minority Report* [Különvélemény] című filmben szereplő PreCrime – már az előtt jelzik a bűncselekményeket, hogy azok megtörténnének, s be tudják azonosítani az elkövetőket is. Bizonyos embereket célba is vehetnek – épp ezért a legveszélyesebb benne a módszer, amely alapján az AI eldönti, hogy ki a bűnöző, s ki nem. Ez az állampolgárok manipulálásának és befolyásolásának egy egészen új szintjét, dimenzióját vetíti előre, amit egyfajta új típusú „technológiai gyarmatosításnak” is nevezhetünk. Ez oda vezethet, hogy egyes országokban minden ok nélkül külföldieket tartóztathatnak le, vagy egy-egy külpolitikai cél elérése érdekében manipulálhatják a prediktív rendőrségi rendszereket. Ezért a szerző szerint lehet, hogy a jövőben azok az országok lesznek a legbiztonságosabbak, ahol nem működik majd ilyen rendőrség, mivel akkor az általa okozott konfliktusok sem jelentkeznek.²
9. *Az AI és a kereskedelem.* A jövő világgazdaságát nem a valuta, az arany, a befektetések vagy a politika határozza meg, hanem az, hogy a mesterséges intelligencia hogyan elemzi azok mozgását. A kereskedelmet irányító AI-rendszerek a kereskedelem fellendülését vagy elsorvadását okozhatják. ezt az befolyasolja, hogy az adott eszközt kitől veszik, vagy kinek adják el a kormányok.³ De „minél inkább függ egy ország egy másik ország MI technológiájától, annál nagyobb lehet ennek a külföldi országnak a befolyása, mivel gazdasága és vállalkozásai ki vannak szolgáltatva egy másik ország által biztosított munkaerőnek. Vagyis hosszú távon a mesterséges intelligencia meg fogja osztani a világot⁴ – a kontinensek hatalmilag átrendeződnek: lesznek olyan országok, amelyek annak köszönhetően hatalmas versenyelőnyre tesznek szert. Az AI előre jelez mindent, s az alapján modellezi le a kereskedelmi megállapodásokat. Az Európai Unióban dönthet például úgy, hogy a migrációt vagy a bevándorlást is egyfajta kereskedelmi folyamatnak tekinti. A kereskedelem irányítását pedig miért ne lehetne egy olyan technológiára bízni, amely képes az előrejelzésre?
10. *Az AI és az oktatás.* Néhány év múlva az emberek már letölthetik a kétségeket és a „tananyagot” annak megtanulása helyett. Az iskolába valószínűleg nem kell bejárni, az internetalapú oktatás az online térben történik. Pedig veszélyes vizekre eveznek azok a társadalmak, ahol az oktatásban

lezajlik ez a forradalom – természetesen attól függően, hogy honnan származnak a letölthető készségek, és mit tanulnak meg az emberek. „Oktatási háború” alakulhat ki: „egyes államok feketelistákat készítenek egyes egyetemekről, és aki ott tanult, azt nemzetbiztonsági kockázatra hivatkozva nem engedik az adott országban elhelyezkedni.”⁵ „A letölthető készségek azt jelentik, hogy rövid idő alatt letöltött készséget az agy stimulálásával gyorsan elsajátít egy személy.”⁶ A nagyvállalatok a legmagasabb árajánlatot tevőknek adhatják el azokat, ami tovább növelheti a gazdagok és a szegények közötti különbséget. A letölthető készségek az emberek gondolkodásának a megváltoztatásáról (is) szólnak, és „a jövőben teljesen átírhatják a ma elterjedt[,] évekig tartó tanulási folyamatokat... Az AI a jövőben maga készíthet készségeket,” vagy az állampolgároknak személyre szabottak letöltését javasolhatja.⁷

11. *Az AI és a hadviselés.* Az AI „a nemzetközi kapcsolatokban is nagyobb szerepet fog kapni. A felfegyverzett MI átalakíthatja a világhatalmi egyensúlyt, ez lehet ugyanis az államok katonai erejének és hatalmának [a] forrása.”⁸ A rakétavédelmi rendszerek, a harci repülőgépek, tankok és a robotkatonák teljesen autonóm és önállóan gondolkodó eszközök lesznek, továbbá az AI irányítja és használja majd a nukleáris fegyvereket, megszülehetnek a „gyilkos robotok”. A mesterséges intelligencia feladata lehet a katonai döntések meghozatalától a célpontok beméréséig minden. Ám ha így átveszi az irányítást a hadviselés felett, az veszélyeztetheti a békét és biztonságot, a stabilitást, sőt az emberiség jövőjét is. „A fegyverek vagy más katonai rendszerek irányítása hatalmas felelősség. Kérdés, hogy rábízható-e élet [és] halál közti döntés a mesterséges intelligenciára? Mert a hadviselésben az a fontos, hogy helyesen mérjék fel, ki ellenség[,] és ki nem az.”⁹
12. *Az AI és a politikusok.* A társadalmak tagjai a világ minden táján egyre több ellenérzést táplálnak a politikusok és a politikai rendszerek iránt. Ezért nagy valószínűséggel hajlanak majd arra, hogy egy mesterséges intelligencián alapuló rendszer mellett tegyék le a voksukat. A bizalmukat veszített emberek úgy érezhetik, hogy egy AI-politikus igazságosabb, befogadóbb, objektívebb lesz, mint a hús-vér politikusok. Az AI „nem feltétlenül pártokhoz fog kötődni, hanem az őt létrehozó céghez, így a vállalkozások egyre nagyobb szerephez juthatnak egy ország politikai életében[,] és becslatornázhatják speciális érdekeiket.”¹⁰ Amint azonban a mesterséges intelligencia átveszi az irányítást a politikában, számos módon tudja majd befolyásolni, ezáltal manipulálni a geopolitikát.

* * *

Az AI teljesen megváltoztatja a világ működését. Egy ország geopolitikai gyengesége már nem az energián, a kőolajon vagy a pénzen fog múlni, hanem azon, hogy

milyen mértékben függ a külföldi AI-tól, és ugyanez szab majd határt egy nemzet függetlenségének vagy „rabszolgaságának” is. A geopolitikai befolyás új mutatója az lesz, hogy egy-egy ország melyik cég mesterséges intelligenciáját használja. A kérdés, hogy ki lesz a gyorsabb az AI-technológia továbbfejlesztésében, és mely országok implementálják az újabb változatokat először. A mesterséges intelligencia egy igen veszélyes fegyver, mivel az emberek, sőt egész társadalmak manipulálásával elérheti, hogy azok olyannak lássák a körülöttük lévő világot, amilyennek azt elhitheti velük. Ez sok nagy cégnek, kormánynak kedvezhet. Ez az eszköz lényegesen több mindenre lesz képes, mint az emberek, de mivel azok hozták létre, remélhetőleg nem kerülhet az emberiség fölé. Ha jó célok eléréseért használják, akkor az emberiséget fogja szolgálni, segíteni. Ha nem, akkor az emberi fajt akár rabszolgasorsba is döntheti, és mi válunk robotokká, zombikká. Ez egy „szép új világ” is lehet azok szemében, akik lusták gondolkodni, mert majd mások – az AI-vezérelt eszközök – gondolkodnak, cselekszenek helyettük.

A mai fiatalok, a Z és az alfa-generációhoz tartozók az idősebbeknél sokkal gyorsabban tudják az új technológiákat adaptálni. Az ember mindig Istent keres, Istenhez akart hasonlítani, mindenható szeretett volna lenni, uralni a Földet, a világot. Most annak vagyunk a szemtanúi, hogy az ember megalkotja magának a saját istenét – a modern gólemet – a mesterséges intelligencia formájában. Amíg képes az AI-t kontrollálni, és tudja, hol a határ, addig nincs baj; ha viszont az rászabadulna a világra, és átvinné a totális irányítást, helyettünk gondolkodna, vagy még azt is megmondaná, hogy miről mit gondolhatunk, majd itélkezne is a tetteink, gondolataink felett, akkor az egész emberiség veszélybe kerülne a saját maga által alkotott famulus miatt. Az AI elfogadásához, megértéséhez és alkalmazásához egy teljesen új *mindset*, gondolkodásmód szükséges, mert ahhoz már nem elég sem a „józan paraszti ész”, sem a korábbi tanulmányaink. Ha a közelmúltban egy ország vagy vállalat meghozott egy új döntést, arra mindig lehetett precedenst találni a történelemben. A mesterséges intelligencia esetében erre nincs mód, s ez is veszélyforrást jelent.

Azok, akik megpróbálják majd szabályozni a különböző mesterséges intelligenciák közötti versenyt, bizonyos országokat előnyben, másokat hátrányosan fognak megkülönböztetni (diszkrimináció). De kik hozzák a szabályokat, és mi alapján? Milyen lesz a verseny, ha az AI átveszi az irányítást? Az ismertetett területekre felvázolt jövőkép egy újfajta társadalomra utal, amelyhez az embereknek alkalmazkodniuk kell. A várható nagyszabású „verseny” pedig átrajzolja a világtérképet, és új világhatalmakat sorakoztat fel. A nemzetek nem az erőforrások vagy a föld miatt fognak együttműködni – mint az eddig ismert történelmük során –, hanem a technológia birtoklása érdekében. Ehhez a két legfontosabb nyitott kérdés, hogy mely országok lesznek a leggyorsabbak, és addig mennyi időnk maradt a felkészülésre.

Jegyzetek

- 1 Cserni Zsuzsa: „Abishur Prakash GO.AI: A mesterséges intelligencia geopolitikája”, *Köz-Gazdaság*, 16, no. 4 (2021): 297. Elektronikusan elérhető: https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/7115/1/KG_2021n4a19.pdf.
- 2 Gergi-Horgos Mátyás: „Teljesen átalakítja a geopolitikát a mesterséges intelligencia”, *Mandiner*, a letöltés ideje: 2023. június 28., https://precedens.mandiner.hu/cikk/20210402_teljesen_atalakitja_a_geopolitikat_a_mesterseges_intelligencia.
- 3 Uo.
- 4 Uo.
- 5 Maráczai Tamás: „A geopolitikát a technológia és a tudás fogja vezérelni – Abishur Prakash az MCC Fesztén”, *Mandiner*, a letöltés ideje: 2023. június 28., https://mandiner.hu/cikk/20210806_a_geopolitikat_a_technologia_es_a_tudas_fogja_vezerelni_abishur_prakash_az_mcc_feszten.
- 6 Cserni: „Abishur Prakash”, 298. o.
- 7 Uo.
- 8 Gergi-Horgos, „Teljesen átalakítja a geopolitikát a mesterséges intelligencia”.
- 9 Cserni: „Abishur Prakash”, 298. o.
- 10 Gergi-Horgos, „Teljesen átalakítja a geopolitikát a mesterséges intelligencia”.